

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Ernst Benz Augustins Lehre von der Kirche. Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Abhandlungen der Geistes und sozialwissenschaften. Jahrgang 1954. NR 2. Verlag der Akad. d. Wiss. in Mainz. Wiesbaden (σελ. 47).

Πρόκειται περί επιστημονικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ γνωστοῦ ἐρευνητοῦ καὶ φίλου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κ. *Ernst Benz*, καθηγητοῦ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μαγβούργου, ἀνακοινώσεως γενομένης ἐπὶ τῇ 1600 ἐπετείῳ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Ἀύγουστίνου τῇ 13-11-54, ἧς τὸ θέμα εἶναι «ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀύγουστίνου». Καθ' ὅσον ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, πράγματι ὁ «καθολικώτατος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τῆς Δύσεως», δὲν ἠσχολήθη ἐν εἰδικῇ τινι πραγματείᾳ περὶ τὸ θέμα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σπουδαιότης ἐκκλησιολογία αὐτοῦ ἀναζητεῖται ἐν τῇ μετὰ χειρὸς πραγματείᾳ εἰς τὰς συζητήσεις του πρὸς διαφόρους ἀντιπάλους αὐτοῦ. Γνώρισμα δὲ τῆς ἐκκλησιολογίας τοῦ Ἀύγουστίνου εἶναι ἡ ποικιλία τῶν ἐπόψεων, ἧτις ὀφείλεται εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν ἐπιδράσεων, ἃς ἐδέχθη οὗτος ἀπὸ τῶν παλαιότερων του ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐξηγεῖται ἡ τεραστία αὐτοῦ ἐπίδρασις ἐπὶ τοὺς ποικιλωτάτης ἀποχρώσεως καὶ κατευθύνσεως ἐκκλησιαστικοὺς ἀνδρας τῆς Δύσεως. Ἡ πραγματεία αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων ἐξετάζεται γενικῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀύγουστίνου ἐπεξεργασία καὶ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς παλαιότερας ἐκκλησιολογίας (σελ. 7—23), ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀναζητοῦνται αἱ διάφοροι ἐπόψεις τῆς ἐκκλησιολογίας αὐτοῦ (σ. 24-47). Ἐν μὲν τῷ Α' μέρει ἐξετάζεται εἰδικώτερον ἢ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν στροφὴ τοῦ Ἀύγουστίνου, αἱ ἰδέαι του περὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς «πολιτείας τοῦ Θεοῦ», καὶ περὶ *extra ecclesiam nulla salus* καὶ *cogite intrare*, περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἰερουσάλῃς, περὶ τῆς ἀθεντίας τῆς Βίβλου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, περὶ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ συνόδου καὶ περὶ ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου. Ἐν δὲ τῷ Β' μέρει ἀνακρίνεται ἡ σχέσις τῆς ἐκκλησιολογίας τοῦ Ἀύγουστίνου ἔναντι τοῦ Λονατισμοῦ, αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδέαν περὶ προορισμοῦ, αἱ περὶ πολιτείας ἀντιλήψεις του, ἡ ἰδέα του περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ πίστις ὡς σύνδεσμος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέσις τῶν μυστηρίων καὶ ἡ τοπικὴ καὶ ἱστορικὴ ἀντίληψις τῆς καθολικότητος.

Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀύγουστίνου ἔχει τσαυτὴν σπουδαιότητα, μάλιστα διὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ βασικώτατον θέμα περὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῶν συζητήσεων

τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ μεγάλου ἐκείνου διδασκάλου τῆς Δύσεως ἐκτίθεται ἑνταῦθα μετὰ τσαύτης ἔμβρυθειας καὶ σαφηνείας, ὥστε νὰ καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ μελέτη τῆς παρουσίας πραγματείας εἰς πάντα θεολόγον, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀσχολεῖται οὗτος εἰδικῶς εἴτε περὶ τὴν Δογματικὴν εἴτε περὶ τὴν Πατρολογία.

II. I. ΜΙΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Πανηγυρικὸς τόμος Ἑορτασμοῦ τῆς 1900ῆς ἐπετείου τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἑλλάδα: Ἐπιμελεία τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑορτασμοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτου. Ἐν Ἀθήναις 1953.*

7. Ὁ καθηγητὴς E. R. Hardy D. D. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ New Haven, Conn. Some shrines of St. Paul (μερικὰ λειψάνα τοῦ Ἀπ. Παύλου) ἐξετάζει (σελ. 337-40) τὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν δύο ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, Ἀγγλία, Ἀμερικῇ, παρέχων ἔνδιαφερούσας πληροφορίες τῆς μεταφορᾶς ἐκ Ρώμης τῆς τιμῆς των εἰς τὰς δύο τελευταίας χώρας.

8. Ὁ καθηγητὴς Dr. t. Hoyois τῆς προτεσταντικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῶν Βρυξελλῶν, (σελ. 340-9) εἰς τὴν μελέτην του Le Genie missionnaire de Saint Paul (ἡ ἱεραποστολικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀγ. Παύλου), ἐξάγει τὸ πνεῦμα, τὴν μέθοδον καὶ ἱκανότητα τοῦ μεγίστου Ἀποστόλου νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς συνθήκας καὶ τὸ περιβάλλον διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἔργον τῆς Ἱεραποστολῆς· βασιζει δὲ ταῦτα ἐπὶ παρατηρήσεων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

9. Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἑρμηνείας τῆς Κ. Διαθήκης B. X. Ἰωαννίδης δημοσιεύει τὸν λόγον ὃν ἐξεφώνησε κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔνθα διετέλει κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Τὸ θέμα τοῦ λόγου-μελέτης τοῦ κ. B. Ἰωαννίδου εἶναι «Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Παύλου εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις «περὶ ζῶντος Θεοῦ καὶ περὶ Χριστοκεντρικοῦ βίου» (σελ. 350-61). Καὶ ὡς ἰθύνουσαν μὲν ἔννοιαν ἐχρησιμοποίησε τὸ χωρίον Α' Θεσσαλ. 1,9 «ἐπιστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ», ὡς ὑλικὸν δὲ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ δὴ τὰς πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀναφερομένας.

10. Ὁ καθηγητὴς Dr. Robert S. Kinsley τοῦ Θεολογικοῦ Κολλεγίου τοῦ Greenwill, Pa, ἐξετάζει τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου Λόγον τοῦ Ἀπ. Παύλου (St. Paul's Sermon on the Areopagus σελ. 362-67), περιεχόμενον, ὡς γνωστόν, εἰς δέκα στίχους, τῶν Πράξεων Ἀποστόλων, κεφ. 17, 22-31, πρῶτον μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὸν τόπον ἔνθα ἐξεφωνήθη, ὑπερκείμενον ὡς γνωστόν τοῦ χώρου τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς (ἀνασκαφείσης ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν), ἔνθα ἐγένοντο αἱ συζητήσεις «πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας», εἶτα δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιεχόμενον· σημειῶν ἐν ἀρχῇ, ὅτι πολλοὶ ἐρμηνευταὶ συμφωνοῦν, ὅτι τὸ ὄνομα Ἀρείος Πάγος ἀναφέρεται εἴτε εἰς τὸν τόπον εἴτε εἰς τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον συνεδρίαζεν ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ὑψώματος τοῦ λεγομένου παρ' ἡμῶν «λόφος τοῦ Ἀρείου Πάγου». Ἀναμφιβόλως ὁ Παῦλος ἤχθη ἀπὸ τῆς Ἀγορᾶς εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἔνθα συνεδρίαζεν τὸ ἄσκοῦν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ἱερῶν σῶμα τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, ἐφ' ὅσον κατηγορήθη ὡς «καταγγελεὺς νέων δαιμονίων». Εἶτα ἀναλύει τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐπιμένων ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀρχαίου βωμοῦ τοῦ ἀφιερωμένου τῷ «Ἀγνώστῳ Θεῷ», ὃν, θεωρεῖ πιθανῶς ὡς ἀρχαιότερον τοῦ Ἰησοῦ κατὰ 600 ἔτη. Ὁ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 158.

σ. ἐξετάζων τὸ ζήτημα τοῦτο παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς ἐπισκεφθεὶς ἐπὶ βραχὺ ἐπιβεβαιώνει τὴν ὑπαρξίν τῶν βωμῶν ἀγνώστων Θεῶν, ὡς καὶ ὁ Πανσανίας ἐν τῇ περιηγήσει τῆς Ἑλλάδος (I, 1, 4). Σημειωτικὸν ὅτι καὶ ἐν Περγάμῳ εὐρέθη ἐπιγραφή¹. Μετὰ ταῦτα ἐρμηνεύει τὸν λόγον τοῦ Παύλου, δεικνύων πόσον ὁ Παῦλος εὐρίσκειτο βωδέως ριζωμένος εἰς τὴν γῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ Παιδείας.

Ἐνταῦθα ὁ σ. σημειώνει, ὅτι μερικοὶ ὑπομνηματισταὶ ἀξιοῦν ὅτι ὁ Παῦλος ἀπόλεσε τὸν ἐνθουσιασμόν του, ἀλλὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπενθυμίσωμεν, λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε δύσκολον ἀκροατήριον: τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι εἶδον πῶστιν εἰς ἐπιπολαίαν νοσησαρχίαν. Ὁ Ἄγ. Παῦλος δεικνύει εὐρείαν γῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Εἶχεν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν του πρὸς τὸν βωμὸν τοῦ Ἀγνώστου Θεοῦ· ὁ Παῦλος περιστρέφεται, ἐξαιρῶν ἐμφαντικῶς τὸν ἀγνώστον, νὰ καταστήσῃ αὐτοῖς γνωστὸν Αὐτὸν τὸν δημιουργὸν καὶ τοιοῦτοτρόπως παρουσιάζει δλόκληρον τὸ Εὐαγγέλιον μὲ νέας ἐκφράσεις. Δὲν ἀπέτυχεν εὐτυχῶς ὁ Παῦλος, διότι δύο καρποὶ προέκυψαν: ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἡ Δάμαρις.

11. Γεω. I. Κονιδάρη: Christian Greece (Χριστιανικὴ Ἑλλάς, σ. 368-389). Ἡ συνοπτικὴ αὕτη ἐξιστόρησις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μέχρι σήμερον, ἐδημοσιεύθη ἑλληνιστὶ εἰς τὸ Περιοδικὸν «Θεολογία» τοῦ 1951 (σελ. 255-277).

12. Τοῦ Δημ. Κουίμουτοπούλου (†) τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης: Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ (σ. 390-5). Περιγράφων τὴν ἐκ ποικίλων ἔθνῶν καὶ ποικίλων τάσεων ρωμαϊκὴν Κόρινθον τῶν χρόνων τοῦ Παύλου ζητεῖ νὰ δεῖξῃ ὅτι τοῦ Παύλου τὸ κήρυγμα δὲν ἐγένεν «ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγους, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος».

13. Ἀκολουθεῖ σημαντικὴ μελέτη τοῦ Καθηγητοῦ Ν. I. Λούβαρι, «Ὁ Παῦλος καὶ ἡ σύγχρονος Ἑλλάς» (σ. 396-407). Ὁ κ. Α. ἐξαιρῶν τὴν βαθύτητα τῆς Θεολογίας τοῦ Παύλου καὶ τὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν δογματικὴν θεολογίαν ἣν φανερόνουν αἱ σειραὶ (Katenen) ὡς καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν μεγάλων πατέρων τῆς δημιουργικῆς περιόδου τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας, σημειώνει ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ καμάτου τῆς χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ μακρᾶς ἀμύνης κατὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἐπιβουλευομένης καὶ πάλιν τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως, περιώρισεν, ὡς ἦτο φυσικὸν τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν περὶ τὸν ἀπόστολον δημιουργικὴν ἐνασχόλησιν. Εἶτα διαπιστώνων τὴν ἐκ τῆς δουλείας ἐπελθούσαν κατάπτωσιν καὶ τὴν ἀκολουθήσανσαν προπαρρασκευὴν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα εἰσέρχεται εἰς τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἐναντι τῆς κληρονομίας τοῦ παρελθόντος. Θεωρῶν τὴν κληρονομηθεῖσαν μεγάλην ἰδέαν ὡς διττήν, — ἤτοι ὡς ἀποκατάστασιν τοῦ Ἐθνους εἰς τὰ παλαιὰ γεωγραφικά του ὄρια, καὶ ἀπ' ἑτέρου δημιουργίαν πολιτισμοῦ ἰσαξίου πρὸς τὴν τοῦ παρελθόντος καὶ στηριζομένην ἐπ' αὐτοῦ — καθορίζει, ὅτι εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἐθνους «ἑλληνικὴ ἀρχαιότης καὶ ἑλληνικὸς Χριστιανισμὸς συνεχωρεύθησαν εἰς ἓν μετὰ τοῦ ἄλλου, ἔθνος καὶ Ἐκκλησία κατέστησαν ἀντίστοιχοι ἔθνοισι». Ἐν τούτοις παρατηρεῖ, ὅτι «εἰς μέγα μέρος τῆς πνευματικῆς τάξεως δὲν παρέμεινεν ἰσόρροπος καὶ ἀρμονικὴ ἢ σχέσις αὐτῆ τῶν δύο ἐκείνων ἐπὶ μέρους αἰτημάτων τοῦ πνευματικοῦ περιεχομένου τῆς μεγάλης ἰδέας», διότι ἡ πνευματικὴ ἡγεσία ἐστράφη κατὰ μέγα μέρος μονομερῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα (στενὸς κλασικισμὸς) καὶ τὴν γλῶσσαν

1. Πρβλ. καὶ Γεω. I. Κονιδάρη: Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος (ὑπὸ ἐκτύπωσιν) Α' τόμος σελ. 249 ὑπόσημ.

τοῦ Ξενοφώντος καὶ τοῦ Δημοσθένους, παραμερισθείσης τῆς γλώσσης τῆς Βίβλου καὶ τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ Βυζαντίου. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ρωμαντικῆς αὐτῆς μονομερείας ἀνεφάνησαν ἔπειτα ροπαὶ σημαίνουσαι «πλήρη παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς παραδόσεως» (νατουραλισμός, ὕλισμός, θετικισμός, μηχανοκρατία καὶ σχετικισμός). «Δημιουργεῖται οὕτω, λέγει ὁ Ν. Α. ὕλιστικὴ ὄσον καὶ ρηχὴ διαφώτισις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπηλλάγη ἐξ ὀλοκλήρου μέχρι σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία. Ταῦτα εἶχον θλιβεράς συνεπειάς ἐπὶ τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ πνεύματος (νοησιαρχικοῦ ὕλιστικοῦ κλπ.) τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς Παιδείας, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἔλλειψις μορφώσεως τοῦ κλήρου καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν τύχην τῆς ἐπέτεινε τὸ κακόν».

Ἡ ἀκαταληψία διὰ πᾶσαν μορφήν θρησκευτικοῦ βίου ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως τὸ πλέον χαρακτηριστικὸν ἐπακόλουθον τοῦ πνεύματος, ὅπερ ἐγεννήθη ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπέπνιγε τὴν ἀνθησιν τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι ἦσαν σπάνιαι καὶ καθηγηταὶ ὀλίγιστοι. Φυσικῶ τῷ λόγῳ οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου περὶ Παύλου ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα πλὴν τῶν ὑπομνημάτων εἰς τὰς ἐπιστολάς του. Μεταβολὴ ἐπῆλθεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὅτε «κάποιος ἄνεμος ρωμαντισμοῦ» ἢ «προσοχὴ πρὸς τὴν δημόδιον παράδοσιν» (δηλ. ἀσμάτων ἀρχιτεκτονικῆς παραδόσεων καὶ παρομιῶν τῆς γλώσσης) παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν λογίαν παράδοσιν συνεκέντρωσαν τὴν ἀντίδρασιν «κατὰ τοῦ πλουτοῦ εἰς λέξεις καὶ πτωχοῦ εἰς περιεχόμενον κλασσιτισμοῦ». «Ἡ στρῶφὴ αὕτη πρὸς τὸ προσεχέστερον παρελθόν» ἐσήμαινε, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Α., «στροφὴν συγχρόνως πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Χριστ. παράδοσιν τοῦ Ἔθνους. Ἡ ἐρευνα «τρέπεται μὲ ἀγάπην πρὸς τὴν ποιητικὴν καὶ ἔκκλ. ἱστορίαν τῆς αυτοκρατορίας μας», ἐνῶ παραλλήλως κατέστη αἰσθητὴ περισσότερον, «ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων ἰδεαλιστικῶν ρευμάτων τῆς Δύσεως. Μεταφυσικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀνησυχίαι δὲν εἶναι πλέον σπανία ἐξαιρέσεις καὶ τὸ πρόβλημα τῆς θρησκείας ἀνακύπτει εἰς τὴν συνείδησιν παντόλλων μορφωμένων. Ἐν τέλει, ἡ Ἐκκλησία ἀποκτᾷ συνείδησιν ἐαυτῆς καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἀνάγκης θεολογικῶς συγκεκριμένου ἐφημεριακοῦ κλήρου, ὁδηγεῖ εἰς τὴν λήψιν μέτρων». Αἱ εὐνοϊκαὶ προϋποθέσεις ἐπιτρέπουσιν τὴν ἴδρυσιν δευτέρας θεολογικῆς Σχολῆς, αἱ ἔδραι καὶ καθηγηταὶ διπλασιαζοῦνται καὶ ἡ ἐρμηνεία τῆς Κ.Α. μετὰ τῶν συναφῶν μαθημάτων ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ 4 ἔδρων.

Καίτοι ἡ θέσις τοῦ Παύλου «εἰς τὴν πίστιν, τὸν βίον καὶ τὴν λατρείαν ἦτο βεβαίως ἀνεκαθεν ἐξαιρετικὴ» τώρα αὐξάνει ἢ κατανόησις διὰ ποικίλων μέσων (σωματείων συγγραφῶν τῶν καθηγητῶν, Ζολώτα, Λούβαρι, Μπρατσιώτου, Ἀντωνιάδου κλπ.). Ἡ αὐξήσις τοῦ ἐνδιαφέροντος δὲν ἀφορᾷ ἀτυχῶς τὴν ποίησιν καὶ λογοτεχνίαν, διότι «λείπει ἡ βίωσις, ἡ ἀνησυχία, ἡ παγία ἔμπνευσις, ἡ θρησκευτικὴ μεταρσίωσις», διότι «ἡ νεοελληνικὴ ποίησις καὶ λογοτεχνία παρέμεινε κατὰ βάθος εἰδωλολατρικὴ, πλὴν μερικῶν ἐκλεκτῶν ἐξαιρέσεων». Ἐλλείπει λοιπὸν ἡ ἐπίδρασις ἐκεῖνη, ἣν βλέπομεν εἰς τὴν Δύσιν. Ὅλίγιστα παραδείγματα ὑπάρχουν «ἀποπνέοντα μυστικισμὸν καὶ θρησκευτικὴν νοσταλγίαν», ἀλλὰ ταῦτα ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰ θρησκευτικὰ περιοδικά. Ἐπιπλέον ὑπάρχει κατὰ τὸν κ. Α. νὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ (κατηχητικὰ σχολεῖα, μόρφωσις κλήρου κλπ.), διότι ὁ Παῦλος διατηρεῖται εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλλ. λαοῦ. Ὁ κ. Α. καταλήγει εἰς τὸ ὅτι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ Παύλου διὰ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ δόγματος καὶ τὴν π. ἐ αὐτοῦ ἐνασχόλησιν τῆς θεολογίας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος δὲν ἐμφανίζεται οἷα θὰ ἔπρεπε ν' ἀναμένεται, καίτοι ἠυξήθη σημαντικῶς καὶ ἐπιτίθεται νὰ ἀποβῇ κραταιότερα.

14. Καθηγητοῦ William Manson τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Edinburgh: The

Origin of the Christian World - Mission with special reference to the work and teaching of st. Paul» τ.ε. αἱ ἀρχαὶ τῆς οἰκουμενικῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολικῆς ἐν εἰδικῇ ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου (σ. 416—414). Ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς ἀναλαμβάνει νὰ δώσῃ ἀπάντησιν (εἰς 9 σημεῖα) ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν Πράξεων (1, 8 πρβλ. Ματθ. 28, 19) περὶ τοῦ ποῖα εἶναι ἡ φύσις τῆς ὁμηρῆς ὀλισθεν τῆς οἰκ. ἱεραποστολῆς, καὶ ποῖα ἡ ἐπίδρασις ἢ ἀνταύγεια ἐπὶ τῆς θεολογίας καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῆς Χριστολογίας τῆς Ἐκκλησίας, ὅποیان γεωγραφικὴν κατευθύνουσιν ἔλαβεν, ὡς καὶ ἐν ποίᾳ σχέσει δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εὐρέθη εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγ. Π. τοῦ λαμπροτέρου ἢ δυναμικωτέρου ἐργατοῦ ἢ ἐκπροσώπου του.

Ἀποδεχόμενος ὅτι ἡ οἰκουμ. ἱεραποστολή, δὲν ἤρχισε διὰ τῶν Γαλιλαίων Ἀποστόλων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑλληνιστοῦ Ἰουδαίου Στεφάνου (Πράξ. 6, 11) καὶ δὴ κατὰ τὸν ἀκολουθήσαντα τὸ μαρτύριόν του διωγμὸν, ὁ κ. Μ. προβαίνει εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν Πράξεων, δεικνύων πῶς ὁ Στέφανος εὐρέθη ἐν ἀρχῇ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νόμον τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἀπολογία του ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, διότι ἐθεώρει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο τι πλεόν τοῦ Μεσσοῦ, ὃν ἀνέμιον οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφοῦ μάλιστα ἐπίστευον ὅτι ἡ βασιλεία του εἶχε ἀπέραντον περιοχὴν παρὰ οἰονδήποτε πολιορθούμενον βασιλείον τοῦ Ἰσραὴλ. Ὁ Στέφανος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἐπίστευον εἰς ἓνα Χριστὸν διὰ τὸν Κόσμον «ἓνα υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου», ὅστις ἠγέρθη δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι διὰ μόνον τὸν Ἰσραὴλ, (ὡς ἐπίστευον οἱ Γαλιλαῖοι) καὶ διὰ τὸν ὁτοῖον ἦτο προωρισμένη ἡ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ κόσμου. Τοῦτο κατέστη μῆνυμα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἱεραποστολήν της. Ὁ Χριστὸς θὰ ἐκηρύσσεται ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς νέας ἀνθρωπότητος.

Αἱ Πράξεις διηγοῦνται τὰς ἀρχὰς τῆς ἱεραποστολῆς ἀπὸ Ἱεροσολύμων εἰς Σαμάρειαν, Ἀντιόχειαν, Μικρὰν Ἀσίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν μεταστροφὴν τοῦ Παύλου, ὅστις γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους (Α'. 15, 9-10) ἀπεδιδεν ὅτι ἦτο καὶ ἔπραξεν εἰς τὴν θεῖαν χάριν. Ἡ ἱεραποστολή τοῦ Παύλου ἔφερε συνειδητῶς οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα, φθάνοντα μέχρι Ρώμης (πρὸ τοῦ 49) ἔνθα ἐκηρύχθη ὑπὸ Σύρων πιθανῶς ἱεραποστόλων. Ὁπαδοὶ τοῦ Στεφάνου πιθανῶς ἔφθασαν δι' Ἀλεξανδρείας πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Τρίτη ὁδὸς μετὰ τοῦ Παύλου διήρχετο δι' Ἐφέσου.

Τὸ 8ον καὶ 9ον σημεῖον ἀφορᾷ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Θεολογίαν τῆς οἰκουμενικῆς ἱεραποστολῆς, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς ἀντανακλάσεως τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἱεραποστολῆς εἰς τὴν θεολογίαν τοῦ Ἁγ. Παύλου. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σημεῖον ὁ σ. ἐξάγει πρῶτον μὲν εἰς τὴν Παύλειον θεωρίαν, ὅτι παρήλθεν ἡ σκιά τοῦ Νόμου τῆς χάριτος ἐλθούσης καὶ τὸ δεύτερον, ὅτι ἡ πίστις κατ' ἀναγκὴν διαφωτίζεται ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν ὡς τὸν θριαμβευτὴν κύριον τῆς ζωῆς. Ἡ ζωὴ μας θεμελιούται ὑπ' αὐτοῦ καὶ δεόν νὰ κατευθύνεται πρὸς τὸ «ζῆν ἐν Χριστῷ» (κατὰ Παῦλον καὶ Ἰωάννην).

Εἶναι ἀξιοσημείωτος λέγει ὁ σ. ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τοῦ θριαμβευτοῦ Χριστοῦ δι' ὅλα τὰ ἔθνη, διότι σημαίνει, ὅτι ἀνακηρύσσεται ὡς «τὸ φῶς τῶν ἐθνῶν» ὡς ἡ Σοφία καὶ ὁ προσωπικὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ (Α' Κορινθ. 1, 30. 8, 6. Κολ. 1, 15-20, III κ. ἐξ. Πρβ. 1, 1-4. Ἰωάν. 1, 1-18 Α' Ἰωάν. 1, 1-2). Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ταύτισις Χριστοῦ—Σοφίας ἢ Λόγου τοῦ Θεοῦ δὲν καταρτίθεται εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι, αὕτη ἐγίνε σαφὴς εἰς τοὺς πρωίμους κύκλους τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραποστολῆς.

Ὁ σ. χρησιμοποιοῦν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὸ Φιλιπ. χωρίον γ, 7-11 ἀναζητῶν τὰ κεντρικὰ σημεῖα τῆς σχέσεως μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τῆς διδα-

σκαλίας τοῦ Παύλου περὶ χάριτος, ὅπως ἐγνώρισε ταύτην διὰ τῆς στροφῆς τῆς συντελεσθείσης ἐν Δαμασῶ, ὅτε ἀντελήφθη καὶ τὸ τέρας τοῦ Νόμου παρατηρεῖ ὅτι α) ὁ Χριστὸς εἶναι «τὸ τέλος τοῦ νόμου», ὅστις ἦτο παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν (Γαλ. γ, 21-24 καὶ Ρωμ. ι, 4 ἐξ.) β) μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ Νόμου καὶ τὴν πρώτην συμφωνίαν, κατηργήθησαν πᾶσαι αἱ διακρίσεις (Γαλ. γ, 26 καὶ δ, 6. Κολ. β, 9) φυλῆς κλπ., τοῦ μὲν ἀνθρώπου ὄντος υἱοῦ καὶ κληρονόμου τῆς βασιλείας, τοῦ δὲ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου τοῦ Οὐρανοῦ καὶ κεφαλῆς τῆς νέας ἀνθρωπότητος τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. ε, 12, Α' Κορ. ιε, 44 καὶ Κολ. α, 17-8) γ) ἡ νέα ἐσωτερικὴ θρησκευτικὴ ζωὴ εἶναι ἐφεξῆς «ζωὴ ἐν Χριστῶ», ἔνθα συγκεντροῦται καὶ ἡ ὅλη ζωὴ καὶ πείρα τοῦ Παύλου (Ρωμ. 4, 3-4) δ) ἐπ' αὐτῶν θεμελιώνει ὁ Παῦλος καὶ ἀναπτύσσει τὴν Σοφίαν καὶ Χριστολογία τῆς οἰκουμενικῆς ἱεραποστολῆς. Ὁ Χριστὸς εἶναι δι' αὐτὴν ἡ Σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ (Α' Κορ. α, 24 καὶ 30) καὶ εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὴν κοσμικὴν του σημασίαν, παραχωρεῖ ὅλας τὰς ιδιότητας μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ἰουδαϊκὴ Σοφία—Θεολογία προσδιώρισε τὴν εἰκόνα τοῦ Λόγου. Καὶ διὰ τὸν Παῦλον τοῦτο εἶχε ὅλην τὴν πρακτικὴν σπουδαιότητα καὶ προσδίδει εἰς τὴν σύλληψιν (τῆς ἰδέας) εἰς τὴν καρδίαν τῆς οἰκουμενικῆς ἱεραποστολῆς—ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ φῶς τῶν ἔθνων,—μεγάλην βαρύτητα. Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος οὐδέποτε παύει νὰ προσεύχηται ὑπὲρ τῶν προσηλύτων του λέγων «ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῆ περιπιτῆσαι ἀξίως τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρεσκείαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῶ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι τῇ ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ Κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ» (Κολ. α, 9-11).

15. Π. Μαρατσιώτου: Apostle Paul and the Orthodox Church, ἦτοι ὁ Ἀπ. Παῦλος καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία (σ. 414 - 423), ἐν ἣ προσπαθεῖ μετ' ἐπιτυχίας ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐλησμονήθη ὁ Παῦλος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ. Τῆς μελέτης ἐδημοσιεύθη μετάφρασις ἐν τῇ Θεολογίᾳ» (Τόμ. ΚΕ', σ. 58) ὥστε περιττεύει ἐνταῦθα νὰ γίνῃ ἀνάλυσις. Θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Παύλου ἴδτε μελέτην Β. Ἰωαννίδου) διεφυλάχθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δὴ ἐν τῇ Θεολογίᾳ ἄλλὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας μελέτης.

16. Κων. Γ. Μπώνη, καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας: Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (634-8) ὧδαί εἰς τὸν Ἀπ. Παῦλον (σ. 423 - 36) καὶ ἐρμηνευτικὰ σχόλια πολὺ ἐνδιαφέροντα, διότι ὁ ἡμνοδὸς Σωφρονίου διηγεῖται ἐν ὧδαῖς τὸν ἐν Χριστῶ βίον τοῦ Παύλου (ἐδημοσιεύθη ἐν «Θεολογίᾳ» τοῦ 1951, (σελ. 213 ἐξ. 269 ἐξ.)

17. Π. Τρεμπέλα: «Παῦλος γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν». Λίαν ἐνδιαφέρουσα ἔκθεσις σκοποῦσα ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἠθέλησε καὶ δὲν ἔγινε ἀποστάτης καὶ προδότης τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀλλὰ ἐμμένοντας εἰς τὸν Νόμον κατενόησε τὰς ἐν αὐτῷ ἐπαγγελίας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς νέας ἀποκαλύψεως καὶ ἀντὶ ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ Ἀβραάμ, ἐπεδόθη «εἰς τὸ νὰ ἐγκεντρίσῃ καὶ τὰ ἔθνη τὴν ποιότητα τῆς καλλιελαίου (Ρωμ. 11, 24) ἵνα οὕτω ὁ Ἀβραάμ καταστῆ πατὴρ πολλῶν ἔθνων κατὰ τὸ γεγραμμένον» (Ρωμ. 4, 16) ἐγκολποῦμενος τὸν Χριστόν. Εἰς τὸν Παῦλον δὲ ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τὴν ἐπιβίωσίν μας.

18. Λεων. Φιλιππίδου, καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων: Ἑλλάς καὶ Παῦλος (σ. 446 - 62). Εἰς τὴν λίαν ἐνδιαφέρουσαν ταύτην ἔκθεσιν ὁ κ. Φ. μελετᾷ τὰ ἐξῆς σημεῖα: 1) ὁ Παῦλος Πατὴρ τῆς Ἑλλάδος (Α' Κορ. 4, 15). 2. Ἡ περὶ Ἑλλάδος Κυριακὴ προφητεία, ὡς πληρωθεῖσα διὰ τοῦ Παύλου (Ματθ. 21, 41 καὶ 43), ὅστις κατέστη «γλῶττα τῆς Οἰκουμένης» κατὰ Χρυσόστομον, ἦτοι ὁ φορεὺς τοῦ Ἐθαγγελίου εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Ἑλλάδα, «ἵνα δι' αὐτῆς φωτισθῆ ὁ κόσμος εἰς Χριστόν καὶ πληρωθῆ ἡ παγκοσμία ἀποστολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἥτις εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐναν-

θρωπήσεως τοῦ Θεοῦ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου» καὶ πραγμάτωσις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. 3. Ἡ πρότυπος ἱεραποστολικὴ τακτικὴ τοῦ Παύλου (συγκατάβασις καὶ προσαρμογὴ πρὸς τὰς περιστάσεις μέχρις αὐτοθυσίας θεμελιωμένη ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς του ἐλευθερίας καὶ ἐλευθέρως ἐπιλογῆς μέσων, ὀδηγούντων ἐλευθέρως τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον εἰς Χριστόν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν βουλῆσεως, ἐνσυνείδητον πίστιν εἰς τὸν Χριστόν), ἦν βλέπομεν ἰδίως εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἄρειου Πάγου ἡμιλίαν, ἐθεμελιούτο τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς γνώσεως τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦτο δὲ ἐπὶ τῆς εὐστροφίας τοῦ πνεύματός του.

* *

Τὸ Δ' μέρος τοῦ ὀγκώδους τόμου, (σελ. 665) ἀφιερῶται (465-666) εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἑορτασμοῦ οἰκουμενικὴν ἡχῶ, ἣ ὁποία ὑπῆρξεν ὄντως «πλέον ἢ ἰσχυρά» διότι οὐ μόνον ὁ ἡμεδαπὸς ἡμερήσιος καὶ περιοδικός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀλλοδαπὸς τύπος ἀφιέρωσαν μακρὰς περιγραφὰς καὶ εὐρύτατα σχόλια τοῦ 15ῆμερου ἑορτασμοῦ. Ἀκόμη πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι πλῆθος αὐτοτελῶν βιβλίων ἐξεδόθησαν (πρβλ. κατάλογον ἐν σ. 465) εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ὥστε καὶ πάλιν ἡ Ἑλλάς ἀπετέλεσε τὸ ὑποκείμενον παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος καὶ εὐμενεστάτων σχολίων. Τὴν οἰκουμενικὴν ἡχῶ τοῦ ἑορτασμοῦ ἀνοίγει ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου καὶ κλείει ὡσαύτως ἐπιστολὴ του συγκαίρουσα τὴν τε Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ Ἑορτασμοῦ, εἰς ὃν ὀφείλεται ἡ φιλόκαλλος ἐκδοσις τοῦ ἀναμνηστικοῦ τόμου, ὁ ὁποῖος κοσμεῖται ἀπὸ πολλὰς ἐνδιαφερούσας καὶ ὄργανιτάτας φωτογραφίας. Ἐν τῷ τόμῳ περιελήφθησαν καὶ πλῆθος εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν δι' ὧν ἐξαιρεται ἡ τε θαυμασία πρωτοβουλία καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἑορτασμοῦ, οὐτινος ἡ ὀργάνωσις καὶ ὀργανωτικὸν νοῦν καὶ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ ἐργατικότητα τοῦ τε Γεν. Γραμματέως καὶ τῶν συνεργατῶν του καὶ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ἀπήτησε. Πρέπει δὲ νὰ προστεθῇ, ὅτι κατὰ τὰς ἑορτάς ἔκαμεν βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ξένους ὄχι μόνον ἡ συμμετοχὴ τοῦ εἴσε. βοῦς Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιδειχθεῖσα πατροπαράδοτος Ἑλληνικὴ φιλοξενία.

Χάριν τῆς τάξεως, ἣ ὁποία διέκρινε τὴν ὄλην ὀργάνωσιν, ὁ Γεν. Γραμματεὺς παραθέτει ἐν τέλει τὸν Ἰσολογισμόν τοῦ Ἑορτασμοῦ (ἔσοδα δρχ. 2.083.560.900 παλ. δραχ. καὶ ἔξοδα 1.500.000.000).

Ἐν τέλει παρέχεται ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ πίναξ τῶν συμμετασχόντων Ἑλλήνων εἰς τὸ Προσκύνημα διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου «Αἰγαῖον», ὡς καὶ λεπτομερέστατος πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων (ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ).

Τοιοῦτον εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ ὀγκώδους τόμου, ὁ ὁποῖος θ' ἀποτελέσῃ μνημῆον ἑσῶε τοῦ πρώτου εἰς τὴν ἱστορίαν πανελληνίου καὶ οἰκουμενικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ μεγίστου — τοῦ προσωπῶς χαρακτηρισθέντος πρώτου μετὰ τὸν Ἐνα—καὶ θείου Ἀπ. Παύλου. Ἄς ἐπιτραπῇ δὲ εἰς τὸν σημειοῦντα τὰς γραμμάς ταύτας, ὡς πρώτον συλλαβόντα τὴν ἰδέαν τοῦ ἑορτασμοῦ (25 Ὀκτωβρ. 1915 ἐν Θεσσαλονίκῃ), νὰ ἐκφωρῶσιν τὴν χαρὰν αὐτοῦ διὰ τε τὴν υἰοθέτησιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἀειμνήσιων Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' (3 Ἰανουαρίου 1911) καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν ζώντων καὶ εὐτυχησάντων νὰ ἡγηθῶσι τοῦ ἑορτασμοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σπυρίδωνος καὶ καθηγητοῦ Ἀμ. Ἀλιβιζάτου ὡς καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας (ἣτις παρέσχε καὶ τὰ οικονομικὰ μέσα) καὶ διὰ τὴν ἀρίστην ὀργάνωσιν καὶ πραγματοποίησιν τοῦ οἰκουμενικοῦ προσκυνήματος εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι ἠτύχησαν διὰ τοῦ Παύλου νὰ γίνονιν ἱεροὶ τόποι τοῦ Εὐαγγελίου, τ.ἔ. τῆς Καινῆς Διαθήκης.

ΓΕΡ. Ι. ΚΟΝΙΑΔΑΡΗΣ

Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft herausgegeben von O. Eissfeldt und Joh. Hempel. Ἐξεδόθησαν τὰ ὑπ' ἀριθ. 1]2 καὶ 3]4 τεύχη τοῦ 66 τόμου τοῦ ἔτους 1954. Ἐκ τῶν περιεχομένων σημειοῦμεν τὰς μελέτας τοῦ *W. Zimmerli*, Die Eigenart der prophetischen Rede des Ezechiel, *R. Rendtorf*, Zum Gebrauch der Formel «neum Jahve» im Jeremiabuch, *G. Pidoux*, Encore les deux arbres de Genèse 3, *L. Brockington*, Septuagint and Targum, — *J. Hempel*, Glaube, Mythos und Geschichte im A. Testament, *S. Mowinckel*, Der metrische Aufbau von Jes. 62₁₋₁₉ und die neuen sogen. Kurzvesc, *Ch. Torrey*, Studies in the Aramaic of the 1 Century A.D., *G. Driver*, Some Hebrew Medical Expressions κλπ., ἔτι δὲ βιβλιοκρισίας, ἀνακοινώσεις κλπ.

Revue de Théologie et de Philosophie. Ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. II τεύχος τοῦ ἔτους 1954 τοῦ ἐν Λωζάνη ἐκδιδομένου καλοῦ τούτου περιοδικοῦ. Ἐκ τῶν περιεχομένων σημειωτέα: *Gabr. Widmer*, Dogmatique et Philosophie dans les Prolègomenes de Karl Barth, *Sam. Gagnebin*, 'A la recherche de l'objectivité en Philosophie, *R. Martin—Archard*, La signification du temps dans l'Anc. Test. κλπ.

Theologische Zeitschrift herausgegeben von der Theol. Fakultät der Universität Basel. Ἐξεδόθησαν τὰ ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 6 τεύχη τοῦ 1954. Ἐκ τῶν πλουσίων περιεχομένων σημειωτέα: *O. Cullman* Zur neuesten Diskussion über ἔξουσία in Röm 13 1. *E. G. Rüschi* Das Problem des Tragischen in christl. Sicht, *Fr. Buri* Das Selbstverständnis des christl. Glaubens als Prinzip der Dogmatik.—*B. Blumenkranz*, Juden u. Jüdisches in Christl. Wundererzählungen, *W. Delius* Maria in der neueren Theolog. Literatur—Βιβλιοκρισίαί—Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις καὶ διάφορα σημειώματα.

Π. Ι. Μ.